

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Jacobi Alvarez de Paz Opera

De Exterminatione Mali, Et Promotione boni - Libri quinque

Álvarez de Paz, Jacobo

Lvgdvni, 1613

Quanta sit virtutis vtilitas. Cap. 3.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77843](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77843)

manducandum, & ad nihilum apti.]

His intelligitur, virtutem, bonum esse honestissimum, quod iure debemus aliis bonis omnibus antepone. Si enim bona corporis amamus, quæ qualitatem corporis habentia aliquando pereunt, quanto magis sunt diligenda virtutes, quæ mentem incorruptibilem ornantes, sine fine perdurant? Si thesauros huius sæculi concupiscimus, quos tinea & ærugo demolitur, & quos fures effodiunt & furantur; quanto æquiori iure sunt amplectenda virtutes, quibus nec fur appropriat, quæque nec tinea corrumpit? Si amore tertiorum capimur, quæ non tantum bonis, sed malis quoque & reprobis dantur, quanto ardentiori studio, virtutum amore illigari debemus, quæ solis bonis & ad Dei amicitiam aspirantibus conferuntur? Ad alia bona capessenda voluntas humana non sufficit, quorum assequitione sæpe alij eadẽ cupientes impediunt, aut vires in homine ad ea obtinenda deficiunt: at virtus sola voluntate, diuina gratia adiuta, quæ nemini deest, ab eius amatore conquiritur. Alia bona tẽpore aduersitatis decreverunt, & huius vitæ miseris crescentibus tandem omnino deficiunt: virtus verò in paupertate crescit, in ægritudine adolescit, & in ipsa morte corporis vitam incorruptibilem induit. Hæc facit homines venerabiles & omni honore dignissimos; nullaque est gens tam inculta aut natio tam barbara, in qua virtute pollentes, non primas honoris & reuerentiæ partes obtineant. Diuites exterius à pauperibus honorantur, nobiles ab ignobilibus & principes à subiectis, in magna veneratione habentur; at iusti omnium conscientia & ipsa natura impellente, intus in animo digniores & feliciores reputantur; quos diuites, quos nobiles, quos principes, & reges honorant, & ob vnam virtutem se meliores & beatiore existimant. Beata ergo, & benedicta à Domino illa anima, ait quidam doctor, cuius humilitas alterius superbiam confundit, cuius mansuetudo alterius iram extinguit, cuius obedientia tacite pigritiam alterius increpat, cuius fetor alterius inertiam excitat, quæ fratris sui interiorem oculum turbatum gratia adificationis & consolationis illuminat. Nam inter homines quæ sublimior & Deo gratior esse conuersatio potest, quam eorum qui se penitus vitis abdicant? qui virtutum studiis animum efficaciter dedicant? Qui ceteros, exercitio quotidiano student: qui crebra fidelium acquisitione per doctrinam, lacrymas, orationes, & exemplaritates patriæ cœlestis gaudium semper multiplicant, vt egressuri de hoc mundo feliciter audiant: Intra in gaudium Domini tui.] Hæc Herpius. Ex hoc ergo honestatis capite magnum robur habet virtus ad voluntatem captiuandam, quia sola virtus inter omnia creata, aut quod ad virtutem quoquomodo pertinet, vt eius effectus, vel causa, vel subiectum, honestatis est capax. Vnde iusti, qui honestatem amant, & bono honesto delectantur, non est cur aliud nisi virtutem, & quæ ad virtutem pertinent, aliquo modo requirant. Quæ si careant, sine cuius gratia laborant, manifestè carent, & iusti esse desinunt, quam si habeant, suum finem, propter quem conditi sunt, scilicet Deum, assequuntur. Eius enim domicilium est virtus, in qua possidetur, adoratur, & colitur. Possidetur, inquam, ab his, qui virtute pollent, dum hæc mortalitas durat in spe, & post hanc mortalitatem re ipsa tenetur, & se tenentes ac possidentes vera felicitate lætificat.

Matth. 6.
19.

Henrr.
Herp. lib.
1. Theo.
mystr. a.
6.22.

Quanta sit Virtutis Utilitas.

CAPVT III.

MAGNA est sanè virtutis honestas (vt vidimus) sed in nullo minor est eiusdem utilitas, adeo vt sicut eam, bonum honestissimum esse censuimus; ita nunc sine vlla errandi formidine, bonum omnium vtilium vtilissimum reputamus. Quamobrem si virtus sua honestate ad amorem sui excitat, non minus sua vtilitate ad amorem inuitat. Solam virtutem inter res creatas, bonum honestum esse monstrauimus; quia omnia honesta & decora à virtute honestatem habent, & quid erit si eam solam, bonum vtile existimemus? Videbitur hoc forsitan alicui falsum & absurdum, cum innumera alia vtilia nominentur, vt cibus, & vestis, & salus, & integritas corporis, & innumera alia, sine quibus vita ista non ducitur: sed est, si rectè intelligatur, assertio verissima. Duo ergo nobis ostendenda sunt: alterum, virtutem esse bonum, omnium bonorum vtilium vtilissimum; alterum, solam illam esse vtilem, & reliqua inutilia & noxia, si à virtute separentur. Illud facili negotio probatur: Nam bonum vtile definitur, quod conducit ad finem: omnium ergo vtilium vtilissimum erit, quod magis conducit ad finem, & sine quo omnino non potest obtineri finis. Talem autem esse virtutem, sacra scriptura clamat, & nullus fidelis ignorat, & solus ille, qui sensu & cognitione caret, ad dubitat. Finis enim noster, possessio Dei est, cuius gratia reliqua appetenda sunt, & cuius comparatione vtilia aut noxia reputanda. Nam ideo vocatur Deus [principium, & finis.] Et æterna veritas dixit: Hæc est vita æterna, vt cognoscant te Deum verum.] Hunc autem finem nostrum, non salute, non opibus, non honoribus, sed virtute consequimur. Id enim significat illa verba: Quis ascendet in montem Domini? Aut quis stabit in loco sancto eius? Innocens manibus & munda corde.] Et illa: Quæ est ista, quæ ascendit de deserto, deliciis affluens, id est, virtutibus, innixa super dilectum suum? Quibus verbis duplex ratio ascensionis in cœlum denotatur: Virtutis opus scilicet & auxilium gratiæ Dei. Et rursum illa Isaiæ: Qui ambulat in iustitiis, & loquitur veritatem. Iste in excelsis habitabit, munimenta saxorum, sublimitas eius.] Illaque Pauli: Reddet his, qui secundum patientiam boni operis, gloriam & honorem, & incorruptionem querunt, vitam æternam. Et iterum: Gloria, & honor, & pax omni operanti bonum.] His omnibus & aliis innumeris, non diuitibus, non nobilibus, non honore fulgentibus, non robustis corpore, sed robustis corde, scilicet iustis, æterna vita promittitur. Ergo iustitia & virtus omnium rerum est vtilissima ad consequendum vitæ æternæ finem. Quod si alia vtilia sunt, id habet, quia proximè, aut medio aliquo interiecto ad virtutem parandam conferunt. Vt, exempli gratia, salus est vtilis ne à virtute secunda impediamur: res temporales viles, vt necessaria habentes ad virtutem iuuemur: honor vtilis, vt munere nostro, tum in nobis, tum in aliis, virtute proficiamus. Si verò hæc & alia media, aut indifferentia operi virtutis obstitissent, & nos peccatis illigarent, eo ipso vtilitatem amitterent. Atque adeo virtus non solum vtilissima est, sed & ratio, quare alia sint vtilia vel inutilia, apertissimè esse conspicitur. Sapienterque Ambrosius ait: Neque aliqua commoda in facultatibus & copiis opum constituimus, sed incommoda hæc putamus, si non reiciantur (intellige cum virtuti opponuntur) eaque oneri magis cum sint æstimari, quam dispendio, cum erogantur.] Hæc ille.

Apol.
2. 12.

Ioan. 17.
3.

Psal. 23.
3. 4.

Cast. 8. 5.

Isaia 57.
15. 16.
Rom. 2.
57.

Ibidem.
8. 10.

Ambros. 1.
off. c. 9.

Vt au

Ut autem probè sciremus, virtutem nobis vtilissimam esse, eam sapientes nostri omnium rerum vtilium nomine nuncuparunt. Vtilis quidem putatur, & meritò mundicies corporis, quæ & salutis naturali est necessaria, & sine ea in publicum prodire, & cum hominibus conuersari vix possumus. Virtus verò mundicies est animæ, quæ eam à peccatorum fecibus liberat, & à fordibus vitiorum expurgat. Iob enim ait: Saluabitur innocens, saluabitur autem in mundicia manuum suarum. Nemo est tam ignarus, qui putet hominem manuum corporis mundicia saluari. Vnde sensus est: Innocentem propter operum suorum bonitatem esse saluandum. Quia, vt Gregorius ait, illum in extremo examine iustitia æterni iudicis saluat, quem hîc eius pietas ab immundis operibus liberat. Virtutis igitur actiones mundicia sunt, quibus & salutem mentis adipiscimur, & sine rubore cum Deo & Angelis conuersamur. Proptereaque scriptum est: Qui diligit cordis mundiciam, propter gratiam labiorum suorum, habebit amicum regem: illum scilicet regem, qui per cuncta sæcula regnat in cælis. Vtilis est pax, quæ cædes, & famēs, & feruitutes, & rapinas, & alias iniurias, ex bellis provenientes, arceat? Et virtus est pax animæ iucundissima, quam nobis nolentibus nemo corumpet. Annon pax, quæ passiones nostras effervescentes & ad sensibilia anhelantes cohibet: Annon pax, quæ tentationes aduersus legem Dei insurgentes aut mitigat, aut omnino tollit? Annon pax, quæ inquietudines ex nimio occupationibus generatas, eas moderando, depellit? Verè pax, quam Dominus predicaturus aduenit, de quo à Zacharia fuerat prædictum: Loquetur pacè gentibus. Et Paulus videns illud impletum, & spiritu exultans, ait: Et veniens euangelizauit pacem vobis, qui longè fuistis, & pacem his, qui propè: quoniam per ipsum accessum habemus ambo in vno spiritu ad Patrem. Quamnam quæso pacem Christus euangelizauit nobis, nisi pacem Euangelij, cuius, peccatorum detestatione & virtutum exercitatione, participes sumus? Hanc euangelizauit Iudæis, qui propè, & Gentilibus, qui longè erant, vt per virtutem ipsius in spiritu charitatis gratiam accedendi ad Deum obtinerent. Vtilis est victoria, qua tempore belli pacem assequimur. Virtus autem est victoria; nam ea affectus nostros & vitia vincimus, & demones nos ad peccata incitantes prosternimus. Artes quidem sola cessatione ab opere & ociofate oblivioni tradimus: & ira præposteros mores nostros, à quibus per studium virtutis cessamus, eo ipso deducimus. Et non aliter tentatio, actione virtutis compressa, extinguitur, quam flamma, si non erumpat, suffocatur. Quod si armis victoriam de hostibus obtinemus, quæ ideo vtilia reputantur: virtutes sunt arma nostra, quibus nos defendimus, & hostes occidimus. Id satis apertè Apostoli testimonio probare possumus, qui exhortatur nos vt pugnemus [per arma iustitiæ, à dextris & à sinistris.] Id est, vt virtutes vitis contrarias, vt exponit Anselmus, vt humilitas deiciat superbiam, largitas extirpet auaritiam, beneuolentia inuidiam, & sic cæteræ virtutes destruant opposita sibi vitia. Et alio loco cuilibet virtuti proprium genus armorum applicat: State, inquit, succin di lumbos vestros in veritate, & induiti lorica iustitiæ, & calcatei pedes in preparationem Euangelij pacis: in omnibus sumentes scutum fidei, & alia quæ sequuntur. Sunt itaque virtutes arma nostra, sine vlla comparatione, armis corporalibus præstantiora. Ita namque fiunt ex ferro, illa ex imitatione Dei: quia dum illum imitamur, vir-

tutes induimus. Arma corporalia corpus protegunt, virtutes mentem. Illa nobis nolentibus, ista, non nisi nobis volentibus, superantur, & confinguntur. Illa ita limitata sunt, vt non nisi vni vsui deseruiant: nam galea semper est galea, non gladius: & gladius semper est gladius, non galea: At virtus eadem non vnam animæ partem, sed totam mentem armat, & protegit, & pro variis armorum generibus valet. Docuit hoc egregiè Augustinus, qui cum virtutes, arma dixisset, subdit: Veruntamen charissimi, arma ista non sic putetis esse, vt quasi quod scutum est, semper scutum sit; aut quod galea est, semper galea sit: aut quæ lorica est, semper lorica sit. In istis enim armis corporalibus ita est. Quanquam & de ferro quæ fiunt, mutari possunt, vt ex gladio fiat securus. Tamen ipsum Apostolum videmus dixisse, quodam loco lorica fidei, & alio loco dixisse scutum fidei: scutum ergo est, quia tela inimicorum excipit, & repellit: lorica est, quia interiora tua transigi non sinit. Sic ille. Ac proinde virtus, vtilissimum est armorum genus, quod vsibus variis aptatur. Est galea, quia caput, id est, Dei cognitionem, protegit: est lorica, quia corpus, id est omnem vitam spiritualem, munit; est scutum, quia tela tentationum excipit: est ensis, quia hostem propius accedentem arceat; est lancea, quia eminus positum & è longinquo dimicantem ferit, & est omne genus armorum, quoniam & brachia, quibus pugnamus, & pedes, quibus ambulamus, scilicet actiones nostras affectusque defendit. Est murus, qui nos vndique cingit, ne ab aduersariis expugnemur: est turris contra Damascum, ne vitia contraria timeamus, & robur cordis, quo vniuersa vitia superemus.

Sed omnium rerum huic vitæ vtilium, vtilissima habentur diuitiæ, quibus alimenta, & tegumenta & medicamina cœmimus, omnique nostræ indigentia subuenimus. Virtutibus autem quis iure hanc gloriam adimat, vt nostræ opes veræ sint, & nominentur? Profectò temporalia bona, si rectis oculis conspiciantur, nostra non sunt, quorum non tam domini, quam custodes & administratores efficiuntur: quæ, dum ea retinere volumus, fugiunt; dum ea cupimus custodire, perduntur: quæ nos interdum in maiori indigentia relinquunt; atque ad eò si nostra non sunt, neque bona nostra sunt. At virtutes sunt veræ diuitiæ & nostræ diuitiæ, quæ nunquam nos deserunt, nec à nobis fugiunt, sed in vita & post vitæ comitantur, & in maiori indigentia, nempe in hora mortis, fidelissimè assident nobis, & animas hinc emigrantes in vitam æternam deducunt. Audiamus Bernardum, pulcherrimis verbis testimonium huic veritati perhibentem: Filij Adam, inquit, genus auarum & ambitiosum, audite: Quid vobis eum terrenis diuitiis & gloria temporali, quæ nec veræ nec vestræ sunt? Aurum & argentum nonne terra est rubra & alba, quam solus hominum error facit, aut magis reputat pretiosam? Denique si vestra sunt hæc, tollite ea vobiscum. Sed homo cum interierit, non sumet omnia, neque descendet cum eo gloria eius. Veræ ergo diuitiæ non opes sunt, sed virtutes, quas secum conscientia portat, vt in perpetuum diues fiat. De gloria quoque dicit Apostolus: Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. Et alio loco ait: Hoc chirographum paternæ tuæ hereditatis, quod tibi euoluimus, vbi inspicias portionem substantiæ, quæ te contigit. Induere fortitudinem, & hereditati. Posside fidem, posside pietatem, posside sapientiam, sed sapientia sanctorum ipsa est timor Domini, & habes quod tuum est. Habes sine defraudatione integrum paternum fundum.

Iob 22. 30.

Greg. 16. mor. c. 10.

Prouer. 22. 11.

Zacharia 9. 10.

Ephes. 2. 17. 18.

2. Corin. 6. 7.

Ansel. ibid.

Ephes. 6. 14.

Aug. lib. de doctr. Christiana.

Bern. ser. 4. de Aduent.

Psal. 48. 12.

2. Corin. 1. 12.

Bern. lib. 2. de consolat.

Pretiosissimus fundus virtus est. Bonus fundus humilitas, in qua omne ædificium spirituale constructum, crescit in templum sanctum in Domino. Sunt ergo virtutes veræ diuitiæ nostræ, quarum præsidio in hac vita & in futura, necessaria mereamur. Nam earum actionibus reficimur, & cælesti consolatione potamur, & vestem gratiæ & habitaculum diuinæ protectionis promeremur. Post mortem verò vitam æternam iuxta oblatum pretium virtutum, accipimus: & qui magis strenue se in virtutibus exercuerit, in illa cælesti patria maiorem gloriam comparabit. Si ergo viles putantur & sunt temporales diuitiæ, quia illis necessaria ad vitam mortalem transigendam mercamur, quàm in immensum viliores erunt virtutes, quibus non iam necessaria ad vitam, sed ipsam vitam & illam immortalem perpetuamque, coëmimus? Verè omnibus thesauris pretiosiores sunt virtutes, quia præmium æternæ vitæ de virtutis actione procedit. Meritoque dixit Socrates (vt quidam doctor refert) bonorum omnium & totius prosperitatis causam penes virtutem consistere: ipsamque solam esse, quæ res impossibiles ad possibilem redigit facilitatem: solamque virtutem posse fortunatissimum facere; & absque virtute ex aliis prosperis neminem posse sclicitatem inuenire. Audi in quantis virtus diuitiis temporalibus præstet. Nam diuitiæ bona externa sunt, quas alij possunt deprædari: virtus verò bonum internum, quod à nemine potest auferri. Diuitiæ vsu consumuntur, virtutes promouentur, & cresunt: illæ sæpe animæ saluti obfunt, istæ quanto maiores, magis profunt. Diuitiæ virtutes dissipant, hæ verò diuitias ipsas, à quibus dissipantur, & reliqua bona temporalia custodiunt. Diuitiæ non semel faciunt suum possessorem malum: virtutes efficiunt bonum. Ac tandem diuitiæ, vt bonæ sint, debent à virtutibus regi, hæ verò habent à solo omnium autore gubernari. Hæ igitur sunt veræ nostræ diuitiæ, quæ sua possessione nos ditant, & dum opibus temporalibus bene vtuntur, merita æterna in cælestibus tabernaculis collocant.

Habemus iam, virtutem esse omnium vtilium vtilissimam, in quam omnium vtilium vtilitates congeruntur, quaque homines ad veram sclicitatem ascendunt: Nunc ostendamus, nihil esse vile præter virtutem: non quia res creatæ non sint viles ad suos fines, quorum gratia à Deo conditæ sunt, sed quia illæ omnes proximè vel remotè ad virtutem sunt referendæ; ita vt si virtutem quouomodo lædam, eo ipso vtilitatem amittant. Non est difficile hoc persuadere legentibus, si ordinem rerum à Deo conditarum aduertant. Est enim ordo sicut in efficientibus, ita etiam in finibus,] vt omnis Philosophia testatur: Et sicut vnus effectus, exempli gratia, homo genitus, pendet à proxima causa, nempe ab homine, & homo pendet à sole, qui omnium generationum ponitur causa, & sol pendet à primo cælo, quod spatio viginti quatuor horarum suum circulum conficit, & primum cælum pendet à Deo: ita hæc res, putà medicina, dicitur vtilis, quia conducit ad hunc proximum finem, nimirum ad comparandam salutem corporis; & hæc pendet ex alio fine, nempe ex humanis operibus, propter quas rectè præstandas queritur salus; & istæ pendunt ex recta ratione, cui debent esse conformes; & hæc pendet ex voluntate Dei & præceptis eius, quæ sunt de virtutum actionibus, per comparationem ad quæ recta & iusta nuncupantur. Vide nunc ordinem ac dependentiam efficientium causarum, quia si primam tollas, omnes tollis, & postremum effectum im-

pedies. Si enim Deus per se aut per subiectam intelligentiam primum cælum non moueat, illud vtiq; non mouebitur: si primum cælum non moueatur, nec sol circulum diurnum conficiet: si sol à suo motu cesset, homo non generabit: si homo non generet, homo productus non erit. Idem est quoque finium ordo. Nam si voluntatem Dei non impleamus, eiusque præcepta seruemus, ratio nostra, quæ contrarium Dei præceptis dicitur, recta non erit: si ratio recta non sit, nec actiones humanæ rectæ præstantur: si actiones humanæ rectæ non sunt futuræ, sed Deo contrariæ & iniustæ, salus corporis in peccatis consumenda, non est vt bona desideranda: si salus non est peccatori, eam in peccatis & sceleribus consumpturo conueniens, nec medicina salutem ad pattandam iniquitatem efficiens vtilis erit. Omnis ergo rerum vtilitas ex postremo fine petenda est. Non quidem, quia res vt viles censeantur, debeant semper in vltimum finem actu aut virtute dirigi: sufficit enim vt de se possint in illum referri, sed quia tales esse debent, & taliter à nobis assumi, vt nos à Deo, sine nostro, non separent. Quare ex eo viles sunt, quod aliquo modo Deum, finem respiciunt, & in veram virtutem, qua Deo iungimur, saltem eam non impediendo, tendunt. Quæcumque igitur virtus non sunt, aut aliquam eius rationem non induunt, saltem hanc, quod virtuti non aduersentur, inutilia immò & noxia sunt æstimanda. Ergo sola virtus est vtilis, quam mentem suo vero fini, scilicet Deo, iungit, & alias res omnes, quia aut in eam tendunt, aut illi non aduersantur, viles efficit. Et merito dixit Augustinus, Non vtiliter in tempore viuatur nisi ad comparandum meritum, quo in æternitate viuatur. Nihil profectò in rebus terrenis est ipsa vita vtilius; si autem hæc inutilis est, nisi ad comparandam vitam æternitatis ordinatur, quæ per studium virtutis paratur, quanto magis reliqua non tam vtilia, nec tam desiderabilia, inutilia & inania habenda sunt, si virtuti & æternitati aduersentur? Hæc ita esse, scriptura sacra manifestè docet, dum homines, & studia eorum, virtuti aduersantia, inutilia appellat. Dauid ait: Omnes declinauerunt,] id est, à Deo desciuerunt. Et statim subiungit: Simul inuiles facti sunt;] quia rectam viam virtutis deserere, & à Deo deficere, est hominem reprobum atque inutilem fieri. Et Sapiens: Sapientiam & disciplinam qui abiicit, infelix est, & vacua est spes illorum, & labores sine fructu, & inutilia opera eorum.] Et Paulus: Qui volunt diuites fieri, incidunt in desideria inutilia.] Ac tandem Isaias: Cogitationes eorum, id est, impiorum, cogitationes inuiles.] Ecce cogitationes inuiles, & desideria & opera inutilia, & res inuiles à scriptura deuntur, quæ virtuti & legi Dei obstant, vt dicas, solam virtutem, & quouomodo ad eam pertinentia, vilia censere, & reliqua inutilia & noxia nuncupare. Anne temporales opes viles censebis, si te in superbiam erigant? An honores, si te à desiderio honoris & gloriæ Dei separent? An voluptates, si cor tuum, ac si esset bruti cuiusdam, in terram inclinent? An salus, si te ad malum habilem faciat? An vita, si solum cumulandis peccatis deseruiat? An viles erunt propinqui, si te rebus terrenis inuoluant? An amici, si te ad malum pertrahant? An famuli, si tibi in fouendis iniquitatibus tuis ad nutum obediant? Non puto, hominem, qui homo sit, id est rationis compos, tam apertè decipere, vt hæc quæ corpori profunt, si animæ & virtuti obfint, vilia dicat aut sentiat. Quin immò sicut gladius in manu

Arphius
lib. 1.
Theol.
myst. c.
24.

Arist.
2. Me-
taph. c. 2.

Augst.

Psal. 52.
4.

Sapien. 3.
11.

1. Ti-
moth. 6.
9.

militis

militis strenuè pro patria pugnantis, vilis, & in manu frenetici, inutilis & noxius dicitur: ita quodcunque bonum in potestate peccatoris, eo ad malum ventis, inutilis reputabitur. Ex eoque dixit Dominus: Si manus tua vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum, & proice abs te. Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & proice abs te.] Quidnam manu, & pede, & oculo in humano corpore inuenitur vtilius, quibus laboramus, progredimur, & videmus? At hæc tam chara, tam vtilia, eo ipso quod virtuti contradicant, pestes sunt nostræ, quas non vt commodum, sed vt detrimentum afferentes, debemus omnimodis refutare. Alia ergo non tam necessaria qualitatem mutant, & si antea vtilia erant, inutilia redduntur, si actionibus virtutis obstant.

Si autem virtus maximè vtilis est, & sola vtilis (vt monstratum est) quia reliqua solum, quatenus virtuti seruiunt, aut virtuti non aduersantur, habentur vtilia, quis ambigat eam summis conatibus esse querendam, si quidem iuxta vtilitatis, aut necessitatis mensuram solemus conatum rebus querendis adhibere? Certè quidem mundani homines magna cura argentum erunt ex visceribus terræ, quia illius vsu suis necessitatibus prouident. Maiori verò cura effodiunt aurum, & pro minori copia auri maiorem copiam argenti libenter impendunt, quia aurum sciunt argento esse pretiosius. Adhuc vehementiori conatu querunt gemmas & lapides pretiosos, quoniam secundum humanam æstimationem argento & auro præferuntur. Quid ergo facerent, & quanta sollicitudine illam tem quererent, si reperiretur in rerum natura, quæ simul esset argentum, & aurum, & gemma, & lapis pretiosus, & quicquid magnum, & pulchrum, & pretiosum possent cogitare? Hæc res, ô homo, virtus est, quam non vna angustat vtilitas, sed omnia vtilia continet, omnemque in ea vtilitatem inuenies. Hæc vt cibus, reficit; vt potus, recreat; vt vestis, operit; vt gemma, ornat; vt aurum & argentum, ditat. Hæc in prosperitate moderatur; in aduersitate consolatur; in ægritudine roborat; in persecutione sustentat. Hæc adolescentiam erudit, ne ignorantiam diligit; iuuentutem cohibet, ne in præcipitium earum virilem ætatem comitatur, ne se peccatis inuoluat: & senectam ornat, vt apud omnes dignitatem habeat. Hæc se sequentes in hoc sæculo honorat, & in futuro magnificat, & vitam nostram labore & æterno præmio coronat. Nihil igitur est virtuti par, vt verbis Chrysostomi vtar, quæ nos, & in futuro sæculo è gehenna eripit, & regno calorum nobis frui concedit, & in præsentem quoque sæculo omnibus superiores constituit, qui nobis sine causa insidiantur: & non hominibus solum, sed & ipso salutis nostræ inimico, diabolo, fortiores efficit. Quid igitur illi par fuerit, quæ non solum hominibus insidiantibus, sed & dæmonibus superioribus, sui studiosos efficit? Virtus autem est, humana omnia despiciere, futura singulis horis cogitare, nullis præsentibus addictum esse: sed scire, omnia humana, vmbra esse, & somnium, & si quid his vilius. Virtus est, erga negotia huius vitæ non magis quam erga mortuum affici: & ita vitiosæ operationis expertem, vt ad ea quæ offendere animæ salutem possunt, quasi mortuus quis sit, viuat autem, vt operetur tantum ea quæ spiritus sunt: sicut & Paulus dicebat. Vno autem non iam ego, sed viuat in me Christus.] Sic ille. Hæc si bene aduertisti, est tota vita spiritualis ab hoc sancto doctore descripta, quam sine vlla exceptione virtuti tri-

Matth. 18. 8.

Chrysost. hom. 3. in Genes.

Galat. 2. 20.

A buit, vt scias, virtutem omnia spiritualis vitæ bona afferte, omnemque eius vtilitates recondere. Virtute namque peccata præterita detestamur, & futura cauemus. Virtute sensus, affectus, & animæ vires componimus. Virtute præceptis Dei, & Ecclesiæ, & Prælatorum obedimus. Virtute cum Deo conuersamur, & mentem ad res cælestes attollimus. Virtute à malo declinamus, & bonum facimus, & recta in vitam beatam tendimus. Hanc igitur omnibus rebus vtilibus præferamus, in qua omnium vtilitates obtinemus.

Quanta sint Virtutis delicia.

CAPVT IV.

B **M**ONSTRATVM est, Virtuti honestatem & vtilitatem inesse, nunc an illi insit voluptas disquirendum est, quæ magnam vim habet ad hominum capiendos animos. Aded sanè, vt hominum hera & domina iure debeat nominari. Herus enim mancipiis imperitat, & seruos sibi subiicit, & ad nutum, vult eorum non solum viribus, sed & voluntatibus vti: & sæua voluptas homines sibi obsequentes ligat, & religat, aded vt aliquando nihil aliud, quam huius dominæ suauitates libeat cogitare. Sapienterque dixit Eusebius: Eorum, qui sædis voluptatibus dediti sunt, nullum tu liberum ducas; hi enim multo senioribus dominis, quam sint, qui fortuna seruos comparant, possideantque, cogentibus eos, seruiunt. Si ergo virtus comitem haberet voluptatem, iam nemo esset, qui virtutis imperium detrectaret, nemo, qui amabilissimæ sponse consortio vilissimi heri, nempe vitij dominatum præferret. Videtur tamèn nullo modo esse verisimile, quod virtus voluptatem habeat, cum potius virtus & voluptas dicantur esse contraria. Est enim qui cecinit, si bene memini: *Hinc virtus, illinc virtuti inimica voluptas.*] Et Ambrosius ait: Duæ mulieres vnicuique nostrum cohabitant, inimicitias ac discordias dissidentes, velut quibusdam zelotypiæ contentionibus, nostræ replentes animæ domum: Vna earum nobis suauitati & amoris est, blandæ conciliatrix gratiæ, quæ vocatur voluptas. Hanc nobis opinamur sociam ac domesticam, illam alteram, inimicem, asperam, feram credimus, cui nomen virtus est.] Dominus quoque, virtutis insuauitatem & difficultatem sine vilo fuce demonstrat, ne ad virtutem inuitati, de aliquo dolo aut deceptione conquæramur. Intrate, inquit, per angustam portam, quia lata porta & spaciola via est, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt, qui intrant per eam.] Quam angusta porta & arcta via est, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt, qui inueniunt eam! Quis autem non videat, insuaue & durum esse, angustam portam ingredi, & arctam viam, in cliuo positam, & anfractuum ac scopulorum plenam, ambulare? Virtus quidem à vi dicitur, & secundum vnam acceptionem robur ac fortitudinem significat, quo datur intelligi, veram virtutem sine inuicta fortitudine, qua nos ipsos cohibeamus, & naturæ vim inferamus, non posse in nostram possessionem deuenire. Vim autem naturæ inferre, & flumè affectionum nostrarum ex antiquo alueo in alia loca deriuare, haud potest magno labore & dolore carere. Nec ineptè quidam virtutem igni cõparauit; nam sicut ignis oculis apparet (sicut re vera est) splendidissimus atque pulcherrimus: sed manibus attritibus, quas sine vlla mora comburet, acerbus est & terribilis; ita virtus considerationi se pulchram, suauem, & decoratam ostentat; executioni verò se austeram esse & amarâ, satis

Euseb.

Siluo Isal. lib. 15. Ambro. lib. 1. de Cain. c. 4.

Matth. 7. 14.